

6. Панченко О. М. Фактори конкурентоспроможності металургійної галузі України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gaexpert.ru/researches/metallurgv/analytics_2006/chap_8_3/.
7. Iron and Steel Statistics Bureau : [Electronic resource]. – The access mode : <http://www.issb.co.uk/global/pricies.html#CSP>
8. International Institute of Steel and Iron : [Electronic resource]. – The access mode: <http://www.worldsteel.org/?action=publicationdetail&id=48>
9. Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів в Україні : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/prom/ukr/4180.html>
10. Захист національних товаровиробників на зовнішніх ринках : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://industry.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article.jsessionid>

Куредя Н.М., Корінний С.О., Шаргай Г.Ю.

УДК: 332.025:332.142.2(477)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

I. Вступ. Україна є активним учасником світових господарських зв'язків, в яких кон'юнктурні ринкові зміни – як позитивні, так і негативні – впливають на соціально-економічні процеси в її регіонах. Впродовж 20 років Україна в цілому і економіка її регіонів працювали в умовах системних криз, що охоплювали не тільки господарські процеси, а й соціальні, економічні, політичні. В останній час у вітчизняній науковій літературі було сформовано понятійний апарат, щодо регіону, його менеджменту, структури суб'єктів, факторів впливу на його економічну безпеку [1, 2].

Здебільшого, науковці та практики виділяють та досліджують економічну безпеку держави переважно в глобальному, міжнародному та зовнішньоекономічному аспектах [3, 4, 5]. Разом з тим актуальність проблем економічної безпеки на регіональному рівні визначається тим, що економічну безпеку держави забезпечують конкретні господарські суб'єкти, які функціонують в соціально-економічних комплексах регіонів України.

Можна погодитися з визначенням сутності економічної безпеки регіону, як сукупності умов та факторів, що забезпечують стабільність, стійкість і послідовність його розвитку. Одночасно це ступінь, з одного боку, інтеграції регіональних економік між собою, а з іншого – інтеграції їх в світові галузеві ринки. Разом з тим, напрямком подальшого розвитку проблем економічної безпеки регіонів є формування методологічних підходів, зокрема системи кількісних та якісних оціночних показників.

II. Постановка завдання. Метою статті є формування методологічних підходів щодо кількісної та якісної оцінки економічної безпеки регіону.

III. Результати. Регіон можна ототожнювати з економікою територіальної одиниці держави (область України), а можна ідентифікувати як сукупність територіальних одиниць держави, що мають однакову домінуючу галузеву спрямованість діяльності.

У статистиці виділяються 2 групи оціночних показників соціально-економічного розвитку регіону [6,7]:

1) валовий регіональний продукт, індекси промислового виробництва, темпи зростання валової продукції сільського господарства, обсяг інвестицій в основний капітал на 1 особу, обсяг інвестицій у житлове будівництво, обсяги введеного в експлуатацію житла, рівень безробіття, середньомісячна номінальна заробітна плата, індекс споживчих цін, обсяги реалізації послуг на одну особу, динаміка обороту роздрібної торгівлі, тощо;

2) темпи зростання імпорту-експорту товарів, послуг, капіталу, робочої сили, коефіцієнт покриття експортом імпорту, обсяги прямих іноземних інвестицій на 1 особу.

Приведена система показників соціально-економічного розвитку регіонів має внутрішній взаємозв'язок. Наведемо, як, приклад динаміку цих показників по Запорізькому регіону після дії світової фінансово-економічної кризи. Темпи виходу з кризи будуть характеризувати можливості регіонів відповідати на несприятливі економічні умови функціонування, значить підтримувати власну економічну безпеку.

Таблиця 1. Основні показники соціально-економічного розвитку Запорізького регіону станом на 2010 рік [6,7]

Показник	Запорізька область
1. Валовий регіональний продукт на кінець 2010 р. млн. грн., процент зміни до попереднього року	42445 –(4,50%)
2. Приріст, зменшення (-) валового продукту на кінець 2009 р. (%до попереднього року)	-23,7
3. Приріст зменшення (-) промислової продукції у 2010 р. (% до попереднього року)	7,8
4. Приріст, зменшення (-) виробництва валової продукції сільського господарства у 2010 році (%до попереднього року)	1,9
5. Абсолютний приріст (зменшення) обсягу реалізованих послуг на одну особу у 2010 році	127,9
6. Приріст, зменшення (-) прибутків підприємств від звичайної діяльності до оподаткування у 2010 році (%до попереднього року)	39,9
7. Питома вага збиткових підприємств у загальній кількості підприємств у 2010 році (%до попереднього року)	45,4
8. Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств у 2010 році (%до попереднього року)	5,9

Показник	Запорізька область
9. Викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення у 2010 році (%до попереднього року)	180,8
10. Приріст (зменшення) населення у 2010 році (%до попереднього року)	-0,54
11. Рівень безробіття населення у віці 15-70 років у 2010 році (%до попереднього року)	7,2

Наведена система основних оціночних показників показує позитивну динаміку виходу з кризи, хоча спеціалізація регіону – металургійне, хімічне, автомобілебудівне, машинобудівне виробництва – спричинила проблему забруднення навколишнього середовища та високого рівня безробіття. Разом з тим, доцільно виділяти показники стратегічної самозабезпеченості регіону. Так, обсяги валової продукції сільського господарства в Запорізькому регіоні станом на 2009 р. в порівнянні з 1990 р. знизилась на 42%. До речі, така тенденція до скорочення виробництва сільськогосподарської продукції характерна для майже всіх регіонів України. Щоб визначити фактори впливу на економічну безпеку регіону необхідно проаналізувати показники зовнішньоекономічної діяльності регіональних підприємств.

Таблиця 2. Зовнішньоекономічна діяльність регіонів України на кінець 2010 року [6,7]

Регіони	Загальні обсяги експорту товарів тис. дол. США	Експорт у % до 2009 р.	Імпорт у % до 2009 р.	Коефіцієнт покриття експортом імпорту	На 1.01.2011	
					Прямі іноземні інвестиції в економіку регіону, млн. дол. США	Прямі інвестиції з регіонів України, млн. дол. США
АР Крим	223355,8	132,4	174,3	2,27	815,6	2,2
Вінницька	25497,9	118,2	131,1	1,82	212,5	0,2
Волинська	20406,3	136,3	133,6	0,75	344,1	-
Дніпропетровська	261842,7	154,3	150,2	1,45	7486,7	152,3
Донецька	429523,3	140,7	158,5	4,82	2061,5	5959,1
Житомирська	7432,9	108,3	107,5	0,91	246,8	-
Закарпатська	33818,1	123,7	141,5	0,98	362,6	-
Запорізька	109485,8		118,9	2,37	939,9	43,0
Івано-Франківська	27724	151,1	254,5	1,31	542,6	-
Київська	235677,3	124,8	138,9	0,48	1603,0	7
Кіровоградська	14079,8		126,7	1,7	65,5	0,1
Луганська	81942,4		151,6	2,56	630,8	1,9
Львівська	78416,7		125,0	0,49	1273,8	0,8
Миколаївська	154013,1		110,0	1,95	181,2	0,5
Одеська	867664,1		133,4	0,56	1124,9	36,3
Полтавська	22430,2	175,6	178,5	2,12	531,5	1,8
Рівненська	42892,9	123,0	169,5	1,25	304,4	-
Сумська	26422,9		120,9	1,83	357,6	2,7
Тернопільська	5358,3		117,0	0,72	65,1	-
Харківська	143044,5		126,4	0,9	2705,4	13,4
Херсонська	29551,6	99,7	129,2	2,82	202,8	0,1
Хмельницька	12352,9	118,3	166,7	0,89	183,5	-
Черкаська	6797,2	125,7	111,5	1,58	287,0	-
Чернівецька	5461,8	86,8	108,3	1,15	62,3	-
Чернігівська	4822,2		117,5		94,9	-
м. Київ	1755287,4	104,1	126,4	0,33	21859,2	622,6
м. Севастополь	72338,1		113,3	1,68	162,8	-

Як показують статистичні дані, найбільш інтенсивно включаються в світові галузеві ринки регіональні товари Донецької області (23,5%), м. Києва (17,2%), Дніпропетровської (13,1%), Запорізької (6,8%), Луганської (4,8%) областей. Оскільки в цілому ці області є металургійно-орієнтованими (близько 80% продукції металургійних підприємств регіонів експортується) то загрозою їх економічній безпеці є нестабільність на світових ринках-споживачах металургійної продукції (машинобудування, транспорт, будівництво, тощо).

В методичному плані приведемо аналіз стану економічної безпеки Запорізького регіону з врахуванням його зовнішньоекономічної діяльності. Оскільки запорізькі великі підприємства зорієнтовані на експорт, то вихід з фінансово-економічної кризи на 2010 р. був стимульований зростанням попиту перш за все на експорті в порівнянні з попереднім роком. Разом з тим відзначається зростання надходжень імпорту до регіону, зауважимо, що товарна номенклатура імпорту адекватна товарній номенклатурі регіонального

Таблиця 3. Структура надходжень імпортової металопродукції на промислові підприємства регіонів України [8]

Вид продукції	Країна постачальник	Підприємство постачальник	Частка в поставках	Підприємства імпортери	Частка в загальних поставках
Лист г/к	Росія	«Северсталь»	59,6%	Стаханівський вагонобудівний завод	15,3%
		Магнітогорський МК	16,2%	Трубні заводи групи "Інтертайп"	37,6%
		Новолипецький МК	17,8%	Крюковський вагонобудівний завод	15,2%
Трубна заготовка	Росія	Оскольський ЕМК	63,7%	Трубні заводи групи "Інтертайп"	85,1%
		Уральська сталь	11,9%		
	Білорусь	Білоруський металургійний завод	23,1%		
		Дніпровагонмаш	7,5%		

Основними вітчизняними імпортерами металопродукції у 2010 році стали підприємства трубної галузі (31% від обсягу імпорту), машинобудівні підприємства (23,7%), металоторговельні компанії (16,4%), а також підприємства гірничо-металургійного комплексу (13,5%). Лівову частку в імпорті складають гарячекатаний і холоднокатаний лист, трубна заготовка, які виготовляється в Україні.

Збільшення імпорту гарячекатаного листа, який є основою для трубної заготовки, може принести найбільшу потенційну шкоду вітчизняним виробникам такої продукції – ММК ім. Ілліча та ВАТ «Запоріжсталь».

Коефіцієнт покриття товарним експортом товарного імпорту в Запорізькій області складає 2,37, що в цілому позитивно характеризує діяльність виробників регіону і посилює тим самим рівень економічної безпеки. В оцінці позитивного впливу експорту з регіону доцільно враховувати зміни валютного курсу. З кінця 2008 р. по даний час зниження валютного курсу гривні по відношенню до дол. США та Євро давало можливість регіональним підприємствам-експортерам збільшувати гривневий еквівалент інвалютної виручки від продажу своєї продукції.

Звернемо увагу на такий вагомий показник економічної безпеки регіону, як обсяги інвестиційних надходжень. В Запорізькій області фінансові надходження на базові підприємства економіки регіону

інвестиційних зобов'язань. Так, більше 68% акції ВАТ «Запорізького алюмінієвого комбінату» було продано російській транснаціональній корпорації «Російський алюміній». З початку 2011 р. ЗАЛК працює лише на 20% своїх потужностей, хоча за повної завантаженості виробництва підприємство споживало 2,2 млрд. кВт в рік (чверть всієї електроенергії, яку споживає весь Запорізький регіон) [9]. Отже, зарубіжні

своїх зарубіжних філіалів. В цьому напрямку інвестиційної діяльності зменщується рівень економічної безпеки регіону.

Проведений аналіз стану економічної безпеки регіону дозволяє зробити висновок про необхідність регіональному менеджменту використовувати наступну систему оціночних показників:

- 1) рівень виробничої спеціалізації;
- 2) частка зовнішніх по відношенню до регіону (в тому числі, зарубіжних) ресурсів в загальному ресурсозабезпеченні галузевих регіональних підприємств;
- 3) частка експорту товарів та послуг у валовому регіональному продукті;
- 4) частка імпорту товарів та послуг у валовому регіональному продукті;
- 5) частка прямих іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестиційних надходжень в економіку регіону;
- 6) коефіцієнт покриття експортом імпорту товарів, послуг, капіталу.

Джерела та література:

1. Фетисов Г. Г. Региональная экономика и управление / Г. Г. Фетисов, В. П. Орешин. – М. : Инфра-М, 2006. – 416 с.
2. Региональная экономика / В. И. Видяпина, М. В. Степанова. – М. : Инфра-М, 2006. – 650 с.
3. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738
4. Оцінка стану зовнішньоекономічної безпеки України згідно з пороговими значеннями індикаторів // Зовнішня торгівля : право та економіка – 2009. – № 6 (47). – С. 35.
5. Зовнішньоторговельна безпека як складова національної економічної безпеки України // Зовнішня торгівля : економіка, фінанси, право – 2010. – № 2. – С. 35.
6. Соціально-економічний розвиток регіонів України за 2010 рік. Державний комітет статистики України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Україна 2007-2010 : [Електронний ресурс] : стат. зб. / Державний комітет статистики України. – Режим доступу

8. Захарченко А. Что мешает украинскому бизнесу закупать отечественный металл? : [Электронный ресурс] / А. Захарченко // Инвест газета. – 2011 – № 4 – Режим доступа : <http://www.investgazeta.net/kompanii-i-rynki/chto-meshaet-ukrainskomu-biznesu-zakupat-otechestvennyj-metall-160592/>
9. Інформаційний портал ugmk.info : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ugmk.info/news/za-8-mesjacev-2010-gobem-importa-metalloprokata-v-ukrainuuvelichilsja-na-93-ugmk-ugmk-info->